

İnternet ile Yeni Medyalarda Çocuk ve Gençlik Yazını¹

Yrd.Doç.Dr. Hikmet ASUTAY²

ÖZET

Elektronik ortamlar çağını yaşadığımız günümüzde TV yayınlarının yanı sıra ağ ortamı, CD ve bilgisayar gibi araçlardan yazın alanında da gerek üretim, gerek yayın aşamasında büyük ölçüde yararlanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda çocuk ve gençlik yazını da bu araçlardan en çok yararlanan alanlardan biridir. Ülkemizde henüz yeni olmasına karşın özellikle internet ortamında giderek daha fazla çocuk ve gençlik yazını alanında yayın yapan siteler, CD ortamlarında görsel-ışitsel metinler yayınlanmaktadır. Bu çalışmada, anılan çoklu ortamlarda yayınlanan çocuk ve gençlik yazını metinleri, ele alınan örneklerden yola çıkılarak metin türü açısından elektronik metin yapısı ve biçimi irdelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk ve gençlik yazını, yeni medyalar, hipermetin, görsel metin.

Abstract

Child and Youth Literature on the Internet and Recent Media

At a time when we live in an age of multimedia, the production and publication of child and youth literature make use of TV programmes, compact discs and computers. Within this context, one of the fields that make use of these tools is childrens and youth literature. Although it is a new process in Turkey, web sites publish more and more child and youth literature and by means of CDs audio-visual texts are published. Childrens and Youth books include CDs. In cinema, the world of cartoons and childrens and youth literature are significant target consumers. In this study, childrens and youth literary texts which have been published in the above mentioned multi-media texts will be analyzed with examples. In this respect ,the structur of electronic text and their style will be studied in terms of text type.

Keywords: Child and Youth Literature, Recent Medias, Hypertext, visual texts

Giriş

Bilindiği üzere seksenli yıllarda Avrupa’da başlayan çocuk ve gençlik yazını içersindeki paradigma değişimi önemli ölçüde televizyon etkisiyle oluşmuştu. Bu anlamda televizyonda yer alan film, dizi, grafik vb. tüm yapımlar görsel metinler olarak sunulmaktaydı. Bilişim teknolojilerinin son yıllarda hızla artışıyla birlikte CD, DVD, bilgisayar sistemleri ve internet hayatımızda önemli yer edinmeye başladı. Bu çalışmada da, yeni medyalar aracılığıyla yayımlanan çocuk ve gençlik yazını konusuna değinilecektir. Tüm yeni medyalarda kullanılan teknik araç olan hipermetin türünün kavram ve açıklamasından sonra sırasıyla yeni medyalar ve bu medyalarda dile getirilen metinlerden örnekler ele alınacaktır. Bu bağlamda resmi kurumların web sitelerinde yayınladıkları metin örneklerinin yanı sıra, özel kuruluşların kendi web sitelerinde yayınladıkları metin örneklerine de ağ ortamında hipermetin anlamında yer verilecektir. Daha sonra da ortam araçları biçiminde

¹ Bu çalışma, “Yeni Medyalar ve Bu Medyalarda Sunulan Görsel İşitsel Metinler” başlığı ile Sakarya’da “Okuyan Şehir Sakarya, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Günleri” seminerinde Sakarya Üniversitesi Hendek Eğitim Fakültesi etkinlikleri arasında sunulan ancak yayımlanmayan bildiri metninin genişletilmiş şeklidir.

² Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller ve Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi AD. Edirne

yayımlanan metin örneklerine değinilecektir. Çalışmanın son bölümü olarak da anılan web sitelerinde halen yayında olan Gülsevin Kırıl'ın "Berber Masalı" adlı özgün masalı, ağ ortamında çocuk yazını örneği olarak içerik ve yapı açısından yazınbilimsel açıdan çözümlenecektir.

Hipermetin ve Hipersistem Kavramı

Çoklu ortamlar çağını yaşadığımız günümüzde bilişim teknolojileri artık dil, yazın ve eğitimin yanı sıra, yayın dünyasının, dolayısıyla da çocuk ve gençlik yazınının da ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Genel yazın alanında olduğu gibi çocuk ve gençlik yazınında da artık çoklu ortam özelliklerine daha çok yer verildiği gözlemlenmektedir. Özellikle de bilgisayar ve internet aracılığıyla bu bağlamda yaşanan en büyük değişiklik, metin türünde görülen ve hipermetin olarak tanımlanan elektronik metin biçimidir. Günümüzün bu yeni kültür tekniği aslında bildiğimiz geleneksel metin türünün çoklu ortam araç-gereçlerine aktarılmış elektronik veri şeklidir. Yeni bir metin türü oluşunun nedeni ise, geleneksel metin yapısından farklı olarak doğrusal olmayışıdır. Sınırsız sayıda metin alt öbekleriyle birbirine bağlanmış, pencere sistemi ile köprü ve ilişimler aracılığıyla örülmüş yeni bir yapıdır. Elektronik metin olarak tanımlayabileceğimiz bu kavramı Siegfried Zielinski (1992: Hicketier 2003: 114) önermişlerdir. S. Zielinski bilgisayar metinlerinden başka görsel işitsel metinleri de bu kavramla anarak yeni metin türleri olarak adlandırmıştır. "Windows" işletim sisteminin işleyişi ile çalışan hipermetin yapısı, bir bilgisayar terimi olan "köprü" ile yönlendirmeler aracılığıyla alt metin öbeklerine tıklama aracılığıyla ulaşılmasıdır. Bu yolla birbiri içersinde geçişli olmak üzere sonsuz sayıda metin öbekleri yer alabilir. Benzer bir tanım yapan K. Hicketier'in de belirttiği gibi "hipermetin, birbirine link³, Türkçe'si ilişim veya köprüler aracılığıyla bağlanmış pek çok alt küme metinlerinden oluşmaktadır. Metin, ses, grafik ya da görüntü öğelerinin oluşturduğu bu bütüne ise "Hipermetin sistemi" (Hicketier 2003: 117)" denir. Ses, görüntü ve metin gibi farklı dosya biçimlerinin bir arada kullanılması nedeniyle "Hipermedya" olarak da anılır. Köprü iliştilen sözcük resim vb. yer aldığı metin içersinde diğerlerinden farklı olarak değişik renklerde, italik veya alt çizgili şekilde yazılırlar. İlişim ise alt sayfanın açılışını sağlar.

Ortam Araçlarında Çocuk ve Gençlik Yazını

Çocuk ve gençlik yazınının doğrusal olmayan veri biçimi aslında oldukça eskidir. Kitap dışındaki medyalarda çocuk ve gençlik yazını, radyonun bulunuşu ve yaygınlaşmasıyla birlikte başlamıştır aslında. Bu anlamda radyolar çok önemli kültür aktarımcıları ve araçları

³ Türkçe bilgisayar terminolojisinde ilişim olarak geçer

işlevini üstlenmişlerdir. Ülkemizde de yetmişli ve seksenli yıllarda radyolardan izlediğimiz çocuk yayınları vardı, TRT Radyosunun “Çocuk Bahçesi”, “Arkası Yarım” vd. yayınları gibi. Bu ve benzeri yayımları bugün artık televizyon ekranlarında da izleyebiliyoruz. Ancak bir ortam aracı olarak örneğin Avrupa’da “Hörspiele” adıyla kasetlere kaydedilen ve istenildiği an dinlenebilen öykü-masal kasetleri eskiden beri var olagelmıştır. Örneğin Enid Byton’un öykülerinin tamamı bir seri olarak sunulmaktadır. Taşınabilir kasetçalarlar da (Walkmen) dinleme olanaklarını kolaylaştırmaktadır. Doksanlı yıllarda elektronik dünyasındaki gelişmelere paralel olarak “Kompakt Disk” denilen ortam araçlarının geliştirilmesiyle CD’ler kasetlerin yerini almıştır. Taşınabilir kasetçaların yerini ise, yine taşınabilir CD çalarlar almış, otomobillere kadar girmiştir. Sinema ve diğer görsel sanatlar dünyasında da yeni teknolojiler hemen benimsenmiştir. Eski görüntü kasetlerinin yerini yine CD ve DVD’ler almıştır. Sinema dünyasında da günümüz için çocuk ve gençlik medyaları bağlamında çocuk ve gençler, ilgili sektörlerin en önemli tüketici hedef kitesidir. Ülkemizde de aynı durum söz konusudur. Ayrıca yine ülkemizde son yıllarda özellikle okul öncesi eğitim konusunun da giderek önem kazanmasıyla birlikte, bu alanda faaliyet gösteren yayınevleri ve ürünlerinde eskiye oranla büyük bir artış gözlemlenmektedir. Bu gelişimin doğal bir sonucu olarak çocuk ve gençlik yazınının giderek önem kazanması sevindirici olmakla birlikte, nitelik nicelik düzeylerinin, her yayınlanan ürünün çocuk ve gençliğe uygunluğunun özenle sorgulanması gerekmektedir. Günümüzdeki bu yeni biçimiyle çocuk ve gençlik yazını “21. yüzyılda eğlence odaklı etkinlikler” haline de gelmiştir (Ewers 2002: 35). Çocuk ve gençlik yazınının popülerleşmesi olumludur. Bu anlamda H.H. Ewers çocuk ve gençlik yazınının pop kültürle birleştiğini, o yüzden de pop kültürün çocuk ve gençlik yazını ile kültürünün vazgeçilmez unsurlarından biri haline geldiğini belirtir. Bu arada yeni medyalar hem çocuk ve gençlik yazını bağlamında, hem de pop kültür bağlamında taşıyıcılarıdır (Bkz. Ewers 2002).

Günümüz için en yaygın çoklu ortam aracı olarak CD, VCD, DVD gibi kısaltmalarla piyasada çokça bulunan, kitaplarla birlikte değil de, tek başlarına pazarlanan çocuk ve gençlik yazını ürünleri mevcuttur (özellikle de görsel-işitsel elektronik ürünler). Tüm bu ürünleri iki ana grupta toplamak da mümkündür: Birincisi çocuk ve gençlik yazını ürünleri, ikincisi de çocuk ve gençlik filmleridir (çizgi filmler dâhil). Birinci gruptaki araçlar, daha çok işitsel eserlerden oluşmaktadır, örneğin masal, öykü anlatımı, çocuk şarkıları vb. İkinci gruptaki araçlar ise sayısal olarak çok daha fazla yer tutmaktadır. Yalnızca çizgi film alanında bile çok geniş bir repertuar söz konusudur. Masal, destan gibi halk yazını kaynaklı bu yapımların neredeyse tamamı yabancı (Amerikan yapımlı) olup, Türkçe seslendirme

yapılmıştır. Yazından uyarılama eserlerin yanı sıra özgün yapımlar da oldukça fazladır. Ancak bu grup içerisinde içerik ve nitelik açısından dikkat edilmesi gereken, özenle seçilmesi gereken yapımlar söz konusudur. Sözü edilen medyaların hepsinin çocuğa göreliği ve uygunluğu tartışılması gereken bir konudur. Gerek çoklu ortam araçlarında gerek televizyon ekranlarında hemen her gün karşılaştığımız yapımlar arasında şiddet öğelerinin yoğun olarak konu edinildiği yapımların yanı sıra, son derece nitelikli, yazılı bir yazın eserine dayalı çocuk ve gençlik yazını niteliğinde son derece iyi eserler de mevcuttur. Son günlerde piyasaya yeni çıkan ve güncel olan yine yabancı, Türkçe seslendirmeli CD'ler arasında "Bitirim Karınca" adlı eser, bu bağlamda örnektir.

Yeni Medyalarda Çocuk ve Gençlik Yazını

Yeni medyalar deyiminden, özellikle seksenli ve doksanlı yıllarda ortaya çıkarak bugüne dek geliştirilen elektronik ortamlar ile televizyon kanalları anlaşılmaktadır. Elektronik çoklu ortamlar da kendi içinde çeşitli kanallara ayrılmakta, bu ayrımların başında da internet yani ağ ortamı gelmektedir. Kitle iletişim aracı olarak da kullanılan ağ ortamının en önemli özelliklerinden biri, ağ ortamında siteler kurmak ve yayımlamaktır. Sonsuz denecek kadar çok ve farklı konularda site yayınları arasında yazın ve konumuz olan çocuk ve gençlik yazını ile ilgili siteler de yayınlanmaktadır. Çocuk ve gençlerin alımladıkları her şey çocuk ve gençlik medyalarının konusu olduğundan, çocuk ve gençlik yazını kavramı altında yazın sitelerinden bazıları ile çoklu ortamlar ele alınmıştır. Bu anlamda özel sektörün yanında, resmi kurum ve kuruluşların da çocuk ve gençler için oluşturdukları yazın içerikli siteler vardır. Diğer elektronik ortamlar ise CD ve benzeri bellek ya da ortam araçlarıdır. Tüm bunlar tek başına bulunabildikleri gibi, kitap beraberinde bulunabilmektedir. Bunlar genellikle basılı yayının, CD'ye aktarılmış biçimidir. Televizyon ise başlı başına bir kitle iletişim aracı olarak ele alınmalıdır. Çalışmamızın kapsamını aşacağından, televizyon metinleri (görsel metinler) bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

Dijital ortamda iki ana kaynak grubundan söz etmek gerekirse birincisi; var olan yazılı ürünlerin dijital ortamlara aktarılması, ikincisi de hipersistemler biçiminde üretilen yeni eserlerdir. İkinci gruba örnek olarak internette yayımlanan çocuk ve gençlik yazını ve kültürü ile ilgili siteler verilebilir. Bu grupta ayrıca okurların kendi ürünlerine de yer verilerek, yayımlanabilmektedir⁴. Bunlardan çoğu da "çocuk kulübü" veya "çocuk dergisi" adı altında yayımlanmaktadır. Bu bağlamda sözü edilen eserler, elektronik kitap, resimli kitap, masal, öykü, şiir, boyama kitapları, çocuk şarkıları, tekerleme ve bulmacalardır.

⁴ Özellikle çocukların kendi yaptıkları resimler veya gönderdikleri çeşitli türlerde metinler.

Burada bilgilendirme odaklı ansiklopedik ve diğer eğitsel metinler yazın metni olmadığı için bu çalışmanın dışında tutulmuştur. Türk çocuk ve gençlik yazınında “Morpa Yayınları”nın yayımladığı, profesyonel yazarların değil de, okul öncesi eğitiminde uzman üç öğretim görevlisi tarafından hazırlanmış “VCD’li Öyküler” serisi, kitapla birlikte verilen CD örneklerinden birisidir⁵. Bu serideki eserlerin tamamı resimli öykülerden oluşmakta, aynı metinler CD içinde Rüştü Asyalı tarafından seslendirilmiş olarak da dinlenebilmektedir. Basılı metin olarak yayımlanan kitaplardaki metinlerin çoklu ortam araçlarına aktarılmasından ibaret olan elektronik biçimin önemli bir özelliği seslendirilmiş olmasıdır. Canlandırma tarzında bir çizgi film kurgusu bulunmamaktadır. Aynı yayınevini bu anlamda pek çok ürün örneği bulunmaktadır.

İnternet ortamında ise pek çok sayıda çocuk kulübü siteleri bulunmakla birlikte, çoğu eğlence ve özellikle oyun odaklıdır. Yabancı sitelerle karşılaştırıldığında çocuk ve gençlik yazını ürünlerine yer veren sitelerin henüz çok az sayıda olduğu görülmektedir⁶. Ancak son yıllardaki kuruluş tarihlerine de bakıldığında, bu sitelerin sayılarının artacağı değerlendirilmektedir. Bu çalışmada birkaç örnek vermek gerekirse, öncelikle resmi kurumların bu alandaki çalışma ve etkinliklerine değinmek gerekir. Böylelikle devletin, resmi kurum ve kuruluşların bu alandaki yaklaşımları konusunda bir fikir sahibi olunabilecektir. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı günümüzde iletişim bilimleri terimi olan “Medya Okuryazarlığı” kavramını önemsemiş ve öğretim programlarında okutulmak üzere ders programlarına taşımıştır⁷. Yine yazınla yakından ilgili bir kurum olan Kültür Bakanlığımızın da bu konuda bir etkinliği bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığının resmi web sitesinde “kültür çocuk” adı altında bir ilişim verilmiştir. Bu ilişim açıldığında çocuklara yönelik bir sayfa ile karşılaşmaktayız. Ağırlıklı olarak “Atatürk, Vücudumuz, Trafik, Sağlık” vb. gibi belli başlı konularda eğitici-bilgilendirici metinlerin bulunduğu sayfada “resimli roman” başlığıyla bir ilişimle resimli kitap yer almakta, burada da yalnızca “Nevruz” başlıklı bir adet Nevruzu konu edinen, 24 sayfadan oluşan bir resimli kitap görülmektedir. Nüfusunun %65’inin kentlerde yaşadığı (Arkılıç-Songören 2007: 42)

⁵ “VCD’li Pengu Öyküleri” vd. Ayrıca Bkz.: morpa.com.tr

⁶ OGM Sincap Çocuk Kulübünde yayımlanan ilişimde 23 adet, başta “google, yahoo” gibi arama motorları olmak üzere diğer arama motorlarından yapılan aramalarda da (Mart 2007 içersinde) 25-30 civarında benzer yapıda E-çocuk kulüpleri web sitelerine erişilmiştir.

⁷ Milli Eğitim Bakanlığı resmi web sitesinde konuyla ilgili açıklama şu şekilde bildirilmiştir: “...Medyada okuryazarlık dersi, ilk olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bildirilen Adana-Seyhan Dumlupınar İlköğretim Okulu, Ankara-Çankaya Ahmet Vefik Paşa İlköğretim Okulu, Erzurum-Merkez Barbaros Hayrettin Paşa İlköğretim Okulu, İstanbul-Bakırköy Şehit Pilot Muzaffer Ersönmez İlköğretim Okulu ile İzmir-Karşıyaka 80. Yıl Metiş İlköğretim Okulu’nda başlatılacak. Ders, hizmet için eğitim alacak olan sosyal bilgiler dersi öğretmenleri tarafından okutulacak. Medya okur yazarlığı dersi, iletişime giriş, kitle iletişimi, medya, televizyon, aile, çocuk ve televizyon, radyo, gazete ve dergi, internet konu başlıklarından oluşacak.”

toplumumuzda⁸ bir köy yaşamı çerçevesinde daha çok Nevruz bayramının anlam ve önemi, umut, yeni başlangıç, kardeşlik, birlik gibi kavramlarla ifade edilmiştir. Okumayı güçleştiren küçük ölçekli yazılı metinde oniki yaşlarındaki çocuklar başkişilerdir:

“Nevruz ve Şenol adlarındaki çocuklar bu evlerden birinde anne, baba, dede ve nineleriyle birlikte yaşıyorlardı. Soğuk kış günlerinde herkes üzerine düşen görevi yapıyordu. Nine torunları için sıcak çorba pişiriyor, dede de günlerini düğünde dernekte çalacağı sazını yaparak geçiriyordu”(s. 2).

Gerek resimlerle, gerek satır aralarında da olsa farklı inanç ve kültür özellikleri birlik, beraberlik, kardeşlik ve barış gibi kavramlar altında vurgulanmıştır:

“Mahmut amcanın davulundan ve Ekrem dayının zurnasından çıkan ezgiler saza, akordeona, kemençeye, türkülere karıştı. Baharın geldiği bu günde tüm ekipler el ele tutuştu, kirları büyük bir coşku kapladı. Nevruz birliktir sesleri tüm doğaya yayıldı (son sayfa)”.

Sitede ayrıca “Kültür” başlıklı ilişim açıldığında 28 adet Karagöz-Hacivat oyununun⁹ yer aldığı görülmektedir. Diğer ilişimlerde de bilmece ve çocuk şarkıları gibi halk yazını kaynaklı çocuk ve gençlik yazını ürünlerine yer verilmiştir. Diğer bir kurum da, Radyo Televizyon Üst Kurulu’nun yayımladığı “RTÜK çocuk” sitesidir. Sitenin giriş sayfasında “RTÜK’ün çocuklarda medya okuryazarlığının geliştirilmesi amacıyla sunduğu bir hizmettir (...)”, giriş yazısı bulunmaktadır. TV Okuru adlı ilişim altında medya okuryazarlığı konularından olan dizi, film veya program vb. hakkındaki görüş ve eleştiri yazıları bulunmakta, genel olarak TV, internet, kitle iletişimi vb. hakkında bilgilendirici ve öneri metinleri görülmektedir. Bu sitede ilginç olan unsur, çocuk ve gençlerin kendi yazdıkları kısa öykülerin yayımlanmasıdır. “Özgün Öyküler” adlı bu ilişim altında şu an için yirmi kadar özgün öykü bulunmaktadır. “Kitap Tanıtımı” adlı ilişim altında ise yalnızca bir adet, klasiklerden Victor Hugo’nun “Sefiller”i üzerine bir iki cümle ile bir okur görüşü yer almaktadır. Diğer ilişimler ise genel olarak bilgisayar oyunları, bilgilendirme-egitim ve eğlence odaklıdır.

Resmi kurumlar arasında son olarak da yukarıda anılan web sitelerinden biraz daha geniş kapsamlı ve çocuk-gençlik yazını ürünlerine daha çok yer veren bir site olarak, Çevre ve Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü’nün yayımladığı “Sincap Orman Çocuk Kulübü” bu bağlamda anılmaya değerdir. Ayrıca Orman Genel Müdürlüğü’nün Ocak 2005’ten bu yana yazılı basın olarak yayınladığı “Sincap Çocuk Dergisi”nin tüm sayıları

⁸ DİE 1997 verileridir.

⁹ “Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı yayımlarından, Ünver ORAL tarafından yazılan, “Çocuklara KARAGÖZ-HACIVAT Söyleşmeleri” adlı kitaptan” yararlanıldığı belirtilmiştir.

PDF biçiminde siteye aktarılmış olup, e-dergi olarak da okumak olanaklıdır. Dergiye erişim konusunda herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Ayrıca üyelik veya ücret de istenmemektedir. Site ve dergide ağırlıklı olarak çevre, orman, ağaçlar ve hayvanlar hakkındaki konulara yer verilmekte, gerek bilgilendirme gerek yazın metinlerinde de bu konular ele alınmaktadır. Örneğin ağaç türlerinin tanıtımında ben anlatıcı tarzı benimsenmiş ve çocuğa görelilik ilkesinden hareket edilmiştir. Sitede yer alan diğer ilişimler ise, başka çocuk sitelerinde olduğu gibi en başta oyun, müzik, mizah diye sıralanmaktadır. Diğer resmi web sitelerine göre biraz daha nitelikli olan OGM web sitesinde de en büyük eksiklik, yine çocuk ve gençlik yazını ürünlerinin azlığıdır.

Resmi çocuk ve gençlik yazını medyalarının dışındaki özel çocuk ve gençlik medyaları nitelik ve nicelik açısından daha çok çocuklara hitap etmekte, daha çok çocuğa göre ve çok daha estetik diye değerlendirebiliriz. Ayrıca bu sitelerin sayıları, resmi kuruluşlara göre çok daha fazla olmakla birlikte, çocuk ve gençlik yazını ve medyaları açısından yeterli değildir. Özel çocuk web sitelerine en iyi örneklerden biri de “çocukça” sitesidir (http://www.cocukca.com/index_fla.html). Şu an için on adet ve çoğu, yazar-yayıncı Fatih Erdoğan’a ait olan Mavi Bulut Yayınlarından resimli çocuk kitapları hem hipermetin olarak okumak, hem de işitsel olarak dinlenebilmektedir. Burada yer alan metinler, basılı yayınların çoklu ortam metnine uyarlanmış biçimleridir. Birkaç tane de interaktif olarak adlandırılan katılımcı-etkileşimli öyküler bulunmaktadır. Her sayfasında, yazarın kendisinin yapmış olduğu resimler metnin üzerinde yer almakta ve resim içerik örtüşmesi sağlanmaktadır. Ana görünüm olarak resim ağırlıklı olup, çocuklara yöneliktir. Son derece sıcak renkler kullanılmış, sevimli figürler oluşturulmuştur. Metinler son derece kısa ama büyük puntolu ve kolay okunabilir niteliktedir. Henüz okumayı bilmeyen çocukların da dinleyebileceği metinlerdir. Seslendirme¹⁰ son derece profesyonel olup, kolay anlaşılabilir şekilde yavaş ve net okunmuştur. Tüm öykülerdeki dil son derece yalın, kısa, basit tümceler halinde yer yer şiir, yer yer masal biçiminde çocuklara uygun olarak kurgulanmıştır:

**“Çocuktum, ufacıktım,
Bir susayıp bir acıktım.
Dedim: Dede masal anlat.
Dedem dedi sen anlat.
Ben anlattım dedem güldü.
Bilmem dedem neden güldü”.**

(Dedem Bana Düdük Yaptı; Mavi Bulut Y.: F. Erdoğan: cocukca.com)

Öykülerin giriş kısmı klasik masal girişi tekerlemesi tarzındadır. Bu anlamda metinlerarası göndermeler söz konusudur. Tüm kitapta karmaşık dil yapılarından kaçınmak

¹⁰ Öykülerin seslendirilmesi Sumru Ağırürüyen tarafından yapılmıştır.

üzere yan tümceler bile kurulmamış, özne ve yüklemden oluşan basit tümceler tercih edilmiştir. Söz varlığı açısından da alt kavramlar bulunmamakta, çocuk söz varlığına uygun olan genel kavramlar ve gündelik söz varlığından yararlanılmıştır. Anlatım açısından ise son derece net ve kolay akılda kalıcı, şiir tadında hatta tekerleme biçimi sayesinde kolaylıkla ezberlenebilen kısa dizeler halinde kurgulanmıştır:

*“Okula geç kaldım.
Ders çoktan başladı.
Oysa ben geç kaldım.
Çok geç kaldım”*

(Okula Geç Kaldım; Mavi Bulut Y.: F. Erdoğan: cocuk.com).

“Ülker Çocuk” sitesi de benzer hipersistemlerle kurgulanmış bir çocuk sitesidir. Ancak burada yer alan az sayıdaki görsel-işitsel metinler klasik Grimm masallarından¹¹ oluşmaktadır. Site içerisinde yer alan başka bir ilişim altında da dinlemeye ve görsel olarak okumaya yönelik ses dosyaları halinde seslendirilmiş masallar bulunmaktadır. Seslendirmeleri ve bu masallarda yer verilen söz varlığı çocuklara uygun olacak şekilde basit, anlaşılır düzeydedir. Bunun dışında ise, benzerlerinde olduğu gibi bulmaca, bilmece, tekerleme, yaratıcı boyama etkinlikleri ile oyunlar bulunmaktadır. Aynı şekilde “Netbul Çocuk” web sitesinde de masallar dinlenebilmektedir. Bu bağlamda internette çocuk ve gençlik yazını yanında diğer medya örneklerini de çoğaltabiliriz.

İnternette Masal: “Berber Masalı”

Yukarıda anılan hipermetin kurgusundaki metinlerden biri de, yine çocukça sitesinde yayımlanan Gülsevin Kırıl’ın¹² yazmış olduğu özgün, geleneksel olmayan “Berber Masalı” adlı masal öğeleriyle örülü öyküdür. Bu öykü de diğerleri gibi resimlenmiş ve kolay okunabilir tarzdadır. Ancak diğer öyküler gibi seslendirilmemiştir. Yalnızca görsel metin olarak okunabilmekte, fare imlemeleri aracılığıyla sayfalar çevrilmektedir. Masalın giriş tekerlemesi, klasik masalların giriş nakaratıyla aynıdır:

*“Bir varmış, bir yokmuş...
Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde...
Pireler berber iken, develer tellal iken...”*

(G. Kırıl: cocukca.com)

Yukarıdaki klasik masal tekerlemesi şeklindeki girişten hemen sonra metin içeriği, klasik masal giriş metinlerinde yer alan motif, figür ve diğer masal öğeleriyle ironik bir

¹¹ Kırmızı şapkalı kız, külkedisi, uyuyan güzel ve güzel ile çirkin adlı masallar bulunmaktadır.

¹² Gülsevin Kırıl 1956'da doğdu. Üsküdar Amerikan Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi bölümünü bitirdi. 1983-2002 yılları arasında Sınai Yatırım Bankasında çalıştı. 2002 Nisanında emekli oldu. Kırmızı Fare Çocuk Edebiyatı Dergisi'nde çeşitli öykü ve şiirleri yayımlandı. Redhouse Yayınevi ve Mavi Bulut Yayınevi için çeviriler yaptı. Alan Alexander Millne'nin "Winnie The Pooh" isimli roman en önemli çevirileri arasında yer aldı. Bu çeviri, Kırmızı Fare Çocuk Edebiyatı Dergisi'nde yayımlandı. TUDEM Yayınevi'nin 2004 yılında açtığı çocuk edebiyatı yarışmasında masal dalında mansiyon aldı. Yazın çalışmalarını sürdürüyor.

biçimde oynanmasıyla ilerlemektedir. Örneğin “pireler berber iken” ifadesi bu özgün masal metninde açıklanarak oynanmıştır. Aynı şekilde “develer tellal iken” ifadesi de yine hikaye edilerek oynanmış, hatta klasik metin bozularak yeni bir öykü kurgulanmıştır:

“Saçım uzadı berbere gittim. Pire, hoptaya hoptaya kesti saçımı. Çok çirkin oldu saçım. Hiç beğenmedim. Bir güzel söylendim pıreye. Daha da kızacaktım... ama sokaktaki çocuklar, tellal geliyor, tellal geliyor diye bağrıştular. Hepimiz fırladık dışarıya... Gelen Deve Tellal'dı; tellaldı ama, hem sağır, hem dilsizdi. Takıldım devenin peşine. Ola ki, önemliydi diyemedikleri...”

(G. Kıral: cocukca.com)

Bu metinde klasik metinlerin bozularak yeniden uyarlamaları, yeni bir takım denemeler niteliğinde olup, değişik ve çağdaş bir masal yazımı kurgulanmıştır. G. Kıral'ın masalının neredeyse tamamı bu tarzda masal öğelerinin oynanmasıyla oluşmaktadır. Diğer bir masal giriş metni tekerlemelerinden olan “az gittim, uz gittim, dere tepe düz gittim...” ifadesi de değiştirilerek ve “uz” sözcüğüne yeni yersel anlamlar katılarak kurgulanmıştır.

“Az gittim, uz gittim. Hem hızlı gittim. Öyle hızlı gittim ki, Uz'a hemencecik geliverdim. Annem de oradaydı !!! Beşikten düşeceğine, takıldı peşine. Yatma zamanı, hadi yatağa diye, başladı beni kovalamaya. Ben kaçtım, o kovaladı; ben kaçtım o yoruldu, yavaşladı...”

(G. Kıral: cocukca.com)

Özgün masalın bir diğer özelliği de okuma eylemini burada bir masal ögesine bağlamasıdır. Kitap okuyanın yolunu bulacağı şeklinde didaktik bir öğreti karşımıza çıkmaktadır:

“Dereler, tepeler geçtim, başı dumanlı karlı dağları aştım. Hiçbir masala giremedim .. Çocuklar gördüm, ellerinde kitaplar. Kitapları okuyor yollarını buluyorlardı. Ben okuma yazma bilmiyordum, yolumu bulamadım....”

(G. Kıral: cocukca.com)

Özgün masalımızın sonu da yine aynı şekilde metinlerarasılık anlamında pek çok klasik masala göndermeler yaparak ve masal öğeleriyle oynayarak sona ermektedir:

“Sonunda, yemyeşil, çiçekli bir ovaya vardım. Bir de, ne göreyim? Bir yanda, prensle prenses birbirlerine sarılmış, gülümsüyorlar; Öte yanda çocuklar kerevete çıkmış, gökten düşen elmaları yiyorlar. Anladım ki, ben masalın sonuna varmışım. Çok yorulmuşum, kerevete iliştim. Elmamı yedim, uyudum... Rüyamda çok güzel bir masal gördüm. Bir varmış, bir yokmuş Evvel zaman içinde, Kalbur saman içinde”.

(G. Kıral: cocukca.com)

Onbeş sayfadan oluşan masalın her sayfası özgün, sıcak renkli ve çocuk çizimleri tarzındaki resim tekniğiyle resimlenmiştir. Her sayfanın sol tarafında resim, sağ tarafında da masal metni bulunmakta, resim ile metin içerik örtüşmesi sağlanmaktadır. Sayfalar fare aracılığıyla tıklanılarak çevrilmektedir.

Sonuç:

Yeni medyalar ve internette yayımlanan her metin artık bir hipermetin biçimindedir. Bu çalışma bağlamında ele alınan tüm metin örnekleri de aynı biçimdeki hipermetinlerdir. Klasik kitap yanında hipermetnin sunduğu kolaylıklar ve çeşitlilikler, yazın alanında yenilik

olarak okurların hizmetindedir. Ağ ortamının yaratmış olduğu en büyük yenilik ise kolay ve hızlı erişimdir. Bu anlamda yazın, ağ ortamının olduğu her yerde vardır. Tüm bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak çocuk ve gençlik yazınında da aynı teknik yeniliklere ulaşılabilmektedir. Ancak çocuk ve gençlik yazını web siteleri ile çoklu ortam araçları, ne yazık ki istenilen düzeyde ve sayısal yeterlikte değildir. Bu çalışma bağlamında incelenen ya da anılan siteler, bu alandaki en geniş ve hipermetin yapısıyla özgün öyküler yayımlayan yegâne sitelerdir. Toplam sayıları da neredeyse kaynakçada yer verdiğimiz kadardır. Değinilen metinler ise, var olan geleneksel yazılı metinlerin elektronik ortamlara aktarılmasından çok, site için yazılmış birer hipermetindir. Çocuk ve gençlik yazını ürünlerinin çoğalmas ve yaygınlık kazanması, bilgisayar oyunları yanında farklı ve yazınsal ilgi-uğraş alanları olacağı değerlendirilmektedir.

Günümüzün yazın dünyasında ve özellikle çocuk ve gençlik yazınında, diğer alanların hemen hepsinde olduğu gibi yoğun olarak yeni medyalardan yararlanılmaktadır. Yeni medyaların hız, teknik, aktarım, kayıt ve iletişim gibi daha da sıralanabilecek pek çok yararlarının yanında, olumsuz yanları da doğal olarak vardır. Bu bağlamda bilinçli bir seçicilik gereklidir. Seçiciliğin en çok gerektiği alanlardan biri de kitle iletişim araçlarıdır. Bir tür yayın kirliliği olarak da nitelenebilecek kitle iletişim araçları ve diğer çoklu ortam araçları konusunda son derece özen gösterilmelidir. Çocuk ve gençlik yazını ile medyalarını çocuk ve gençlerle birlikte alımlayan, alımlaması gereken, ama her şeyden önce yalnız medya okuryazarı değil, aynı zamanda yazın okuru olması gereken yetişkinlere sorumluluklar düşmektedir.

Kaynakça:

- Arkılıç-Songören**, Sevgi (2007), "Familienleben in Deutschland und in der Türkei im Spiegel der Kinder- und Jugendliteratur" Peter Lang Y. Frankfurt am Main.
Ewers, Hans-Heino (2002), "Lesen zwischen Neuen Medien und Pop-Kultur", Juventa Y.München
Hicketier, Knut (2003), "Einführung in die Medienwissenschaft" J.B. Metzler Yayınevi, Stuttgart
Luserke-Jaqui, Matthias (2002), "Einführung in die neuere Deutsche Literaturwissenschaft" Vandenhoeck & Ruprecht Y., Göttingen

Elektronik Kaynak:

- http://www.cocukca.com/index_fla.html, Mart 2007
<http://gutenberg.spiegel.de>, Mart 2007
<http://www.morpa.com.tr>, Mart 2007
<http://www.ogm.gov.tr/sincap/index.htm>, Mart 2007
<http://www.kulturcocuk.gov.tr/default.aspx>, Mart 2007
<http://www.netbul.com>, Mart 2007
<http://www.rtukcocuk.gov.tr/>, Mart 2007
<http://www.ulkercocuk.com/>, Mart 2007
www.wikipedia.de, Mart 2007
http://tr.wikipedia.org/wiki/Ana_Sayfa, Mart 2007